

»Pogovor« je inačica o ženski, ki s »padanjem kamna« v srce prihaja bliže in bliže, podobno kakor v »Svetlih samotah« pesem »V omami« (»Če sem ti ko dehteča roža — vtrži«) ali »Dvogovor II« (»Vse sem ti dala in mi nič ni žal«).

Jesenske in smrtne slutnje se večkrat oglašajo: »Prišel bo čas«, »Mimo naju teče čas«, »Postaja na romanju«:

Življenje je le od življenja beg,
veselo romanje je k sveti smrti. (Str. 46).

Podoben motiv zveni iz druge polovice pesmi »Kmet govori mastilcem« in »Kmet govori sebi«.

Vrnitev k zemlji je čudovito ponazorjena v dvogovoru »Fontana in vodni curek«.

Osem pesmi je posvečenih slovenski zemlji (str. 51 do 66). Pesnika še tolaži njena kruta usoda:

O bridka zemlja — ...
Samo sledovi biča in kopit
so v tvojih krovih, v prsti, v lesu, v rudi ...
Če pa pustošil te je srd biričev,
ostala vendar plodna si in vedra ... (Str. 51).

Iz »Kraške pomladi« se oglašja nekaj kakor zdvajanje. Upravičeno? Temu temnemu duhu se je pesnik v dveh kiticah »Septembrskim žrtvam« vse drugače izvil: »Naroda zarje se rode le v noči« (56). »Na Grintovcu« se nas dojmi kakor v dvajseto stoletje prenesen Vodnikov »Vršac«, odet v Gradnikovo bogastvo. Grozotno zono širi »Noč vseh svetih v Brdih«. Pred njo je uvrščena »Grešnica in Marija«, po češki narodni, zdi se pa, da bi bolje stala za sorodno »Božično pesmijo« spredaj.

Ves zadnji del knjige zavzema silni, prej omenjeni Gradnikov kmet, »ves samorasel, samo sebi sličen«, kakor njegov pesnik. Nenavadno jasno, preprosto in gladko govori ta kmet nevesti, kakor da sta mu njena brhkost in milina navdahnila tako lahkoten izraz. S časov zmedo se spreminjajo uspavanke; kmet miri dete v zibelki: »Ne brenčé aeroplani, ne brne avtomobili«. Za resnico je kmet tako navdušen, da ščuje sina celo zoper sebe: »Mrzi laž in za resnico tudi proti meni vstani« (73). Manj uspeli so ukazi, ki omahujejo v demagoško vsakdanjost:

Vsem lizunom in hinavcem
pljuni v lice, zajedavcem
zapri duri svoje hiše.
Srd njih naj te v uho piše. (Str. 74).

A že se požene više. Materi govori kakor Gradnik svoji:

O mati, moj studenec večnoživi,
kam tečem kalen, kdaj ko ti bom čist? (Str. 75).

(Se nadaljuje.) — Andrej Budal.

L. Mrzel: Bog v Trbovljah. Ljubljana 1937. Literarni zgodovinar, ki bo preiskoval dobo pred l. 1930. in po njem, bo mogel ugotoviti za precejšnje število del dve značilni sestavini, namreč zavestno, skoro vsiljivo podčrtavanje socialnih problemov in krivic, ki jih trpe socialno in tudi človeško najbolj brezpomembni ljudje, in neko naivno vero v socialni preobrat, ki bo prišel nekako sam od sebe in poravnal vse krivice. L. Mrzel je zapisal (LZ, 1930, 262): na milijone jih je (namreč ljudi), prav gotovo se bo nekega dne na vsem lepem našel med njimi kdo, ki bo kar sam vse uredil, kar je narobe. —

Resda govori te besede Bog in v pravljici, vendar so bistveno občutje dobe, ki je imela zanosno, romantično čustvo za resničnost stvari. Značilne so pa tudi za pisatelja, ki bere »Kapital« in piše pravljice. Tej dobi bi ustrezalo ime socialna romantika, saj so socialne tendence tako jasno razvidne iz del, da včasih prehajajo kar v shemo. Da pa je pravična tudi oznaka romantike in da so bili ljudje te dobe res bolj romantični kot so si upali sami priznati, kaže njihov literarni razvoj, ko so prešli od skic, novel in socialnih pesmi v pravljice, socialno balado, historično dramo in historično skico. Slog te dobe skuša ustvariti novo, subjektivno in patetično metaforo, pridevnik je nenavaden, mnogo personificira, glagol zaradi poudarka menja svoje mesto v stavku, ki je povrh vsega obložen z žargonom in skuša z nekim socialnim patosom človeka prepričati o svoji notranji vrednosti in zanikati zvezo s pojemajočim ekspresionizmom.

L. Mrzel je človek te dobe, toda s svojim boljšim čutom za preprostost, s tiho ljubeznijo do stvari, ki jih pozna in končno s svojo lirično strukturo, ki ga sili, da je iskren, je premagal splošno občutje in našel v »Lučih ob cesti« samosvoj, zelo nežen, nemočan in neborben odnos do sveta in izraz zanj.

V knjigi »Bog v Trbovljah«, kjer je zbral sedem večincma starejših pravljic, je potrdil naivno, preprosto gledanje na svet, a temu gledanju je našel ustrezajočo in stvarnejšo umetniško formo, ki človeka s svojo duhovitostjo preseneča in ga zadovolji bolj kakor subtilno skiciranje luči ob cestah. — Resnična Mrzelova zasluga je, da je obliko pravljice iztrgal iz njenega tradicionalnega okvira, jo postavil v slovensko resničnost, a kljub temu ji je znal ohraniti pravljico lahkotnost in šegavo razpoloženje, ki je preveč blago, da bi bilo ironično. Prva pravljica »Bog v Trbovljah« je skoro preveč obložena s socialnimi tendencami in obenem tudi kaže, da je ta literarna vrsta precej neprimerna za reševanje osebnih bogoiskateljskih vprašanj. Od tradicionalne oblike najmanj odstopa »Pravljica o malem Trinajstiču...«, ki je razen tega bolj pesimistično pointirana kot ostale. Če je hotel Mrzel po dobrih zgledih (Jifi Wolker) ustvariti moderno slovensko pravljico, se mu je to brez dvoma posrečilo. Vanjo je neprisiljeno vnesel del slovenskega sveta in združil tipične realistične prizore s pravljicnim svetom tako, da se drugo z drugim prepleta in si ne nasprotuje. Vsekakor je v teh pravljicah mnogo bolj domač kakor kdajkoli in pomenijo njegovo najboljšo delo.

Mrzelovemu jeziku se pozna Cankarjeva šola, toda svojevrstna plastika in metaforika, ritem nekaterih stavkov in odstavkov priča o samostojnem iskanju. — Kopa rudarskih izrazov (ziherica, holeplac, ciglana, hajarji, haurfarji, pinči i. p.), ki jih je Mrzel zapisal in ki bralca v prvem trenutku bolj motijo kakor morda ustrezajoča knjižna beseda, kažejo, koliko mu gre za točen pojem in nazorno predstavljanje. Zveze: otrokom ni bilo kruha, nihče mu groba ne ve, samo ne biti večna luč, da je šlo najspodnje perilo od nje... pa niso stilistične finese, ampak napake. T. Š i f e r e r.

P i s m o. Spoštovani gospod urednik! V zadnji številki LZ (1938, str. 385) ste napisali o Slodnjakovem romanu »Neiztrohnjeno srce« gloslo, ki sem iz nje razbral, da je po vašem roman v celoti ponesrečen. Tako so vas razumeli tudi vsi drugi, ki so vašo gloslo prebrali.

Popolnoma vas razumem. Vaš prvi vtis je bil, ko ste delo odložili iz rok, porazen. Toda pomislimo! Ali se ne primeri često človeku, da ga celó kako umetniško neoporečno delo utruja in da se le s silo koplje od poglavja do poglavja? Ob taki torturi, ki izvira iz neskladnosti takratnega bralčevega razpoloženja z razpoloženjem, ki veje iz dela, je človek nepotešen, razdražen, slabe volje. Najbolje je, če pri taki priložnosti postavimo knjigo spet nazaj